

vanju, to je do materinega jezika; hočeš predvsem samo zvestega podanika, a ne moreš doumeti, kako je lahko resnično tvoj le tisti tvoj državljan, ki more brez strahu in svobodno živeti v tvoji domovini ter se svobodno kulturno razživeti.

Ali — težko je s tabo, enako je danes, kakor je bilo včeraj: po vsej sili hočeš ostati nemško ohola, nisi se navadila spoštovati drugih narodov in ne drugih kultur, predvsem pa slovanskih ne — in prav tudi to je bilo krivo, da se je v tvojih nedrih spočernal nacizem, se razraščal, začeljal s taborišči smrti ter pridno pomagal Hitlerju in njegovim krvnikom. Kaj te, ljuba mačeha, ni nič strah te nacistične poplave, ko bi še enkrat prišla? Ali pa si zares tako ostarela že, da ne moreš več prisluhniti času in tistim svojim demokratičnim silam, ki danes tako v tvoji domovini ko po celem svetu terjajo svet, v katerem bi se naj narodi spoštovali med sabo in v katerem bi se naj čutili tudi bogatejši, ko bi spoznavali in cenili kulture drugih narodov. Lahko ti povemo, kako je tega spoštovanja, predvsem pa do tvojih slovanskih narodov in manjšin, bilo pri tvojem nemštvu vedno bolj malo, in lahko bi ti tudi še enkrat povedali, kako še do danes nisi spoznala, zakaj so se te tako slovenski kakor tudi drugi narodi otresli, in zakaj si bila ječa narodov, kakor so nas to učili po šolah, in kakor hočeš po vsej sili biti danes še vedno ječa, tokrat ječa svojih slovanskih manjšin. Skozi veke si bila takšna do slovanskih narodov in še vedno se tega ne moreš do kraja otestiti. Prav zato se povprašujem: le koga je lahko v tej tvoji nemški domovini strah? Tvojim koroškimi Slovencem in gradiščanskim Hrvatom ostaja boj za pravico svojega materinega jezika, strah pa te je lahko samo tvoje lastne in vase zagledane nemške in avstrijske oholnosti, a strah pred svojim lastnim demokratično mislečim avstrijskim državljanom, tako nemškim ko nenemškim.

Lj., 13. septembra 1976

Leopold
Suhodolčan

Strah pred duhovno in narodno osveščenostjo

Večkrat razmišljam, kako smo se Slovenci prebijali in ohranili skozi dolga stoletja, še posebej vse od leta, ko smo na Gosposvetskem polju ustoličili zadnjega slovenskega kneza. Na našem ozemlju so se menjavali tuji gospodarji, ki so imeli v teh stoletjih nenehno pod konico meča in pod križem slovensko telo in dušo. Tujec nam je bil gospodar najprej zato,

ker je bil Slovenec od njega ekonomsko odvisen (in tako sam ni bil nikoli pravi fevdalec ali buržuj), hkrati pa mu je s to odvisnostjo zdaj javno zdaj skrivno pral tudi možgane in cvrl dušo. Toda Slovenec je (predvsem kot trdoživi kmet) neuničljivo ohranil svoj jezik in v izvirnem ljudskem blagu tudi svojo kulturo. In iz te ljudske neuničljivosti je potem nenadoma znova izbruhnul iz sebe prvo večje ime — Primož Trubar — in potem so se imena

vse hitreje rojevala, in to na območju vsega slovenskega ozemlja, zato naj v tem razmišljanju posebej omenim pomembno Janežičevo celovško obdobje, ko je za celo desetletje zbral okrog Slovenskega Glasnika takrat najbolj znana slovenska peresa od Ljubljane, Maribora in do Celovca in ko so prav iz Celovca z Mohorjevo družbo prihajale knjige za vse slovenske bralce. Tudi gospodarji pa so že vsa stoletja počenjali eno in isto: na vse načine so se trudili, da bi iztrgali ljudstvu še zadnje — jezik, a se jim to ni posrečilo, zdaj se jim je izmuznil na dan v vzkliku Buge waz primi, gralva Venus, zdaj v klicu Le vkup, le vkup, uboga gmajna. Tako jim ni preostalo drugega, ko da so kratko malo z mečem in križem sekali, kar se je preveč razbohotilo. To je že stara praksa vseh diktatorskih režimov, ki pa je še zmerom na novo uporabna. Iz nedavne preteklosti nas spominja nanjo početje italijanskih fašistov, ki so ob zasedbi Abesinije (Etiopije) najprej pobili vse izobražence, saj so vedeli, da bodo tako za dolga leta vzeli narodu glavo. In leta enainštiridesetega so nemški nacisti ob zasedbi Slovenije najprej polovili slovenske izobražence in jih na silo ločili od slovenskega življa. Ta zgodovinska praksa se je vseskozi uveljavljala tudi na Koroškem, kjer so še zlasti po plebiscitu skrbno pazili, da Slovenci ne bi znova prišli do svojih izobražencev, do umetnikov, pisateljev, znanstvenikov. Zato še malo ni čudno, da se danes v rokah neonacistov pojavljajo transparenti z napisi SLOVENSKA GIMNAZIJA V CELOVCU — STRUP!, kajti prav mladi slovenski izobraženci so na Koroškem prinesli nov duh v boj za obstanek slovenskega življa in so znova postali del prastrahu večinskega naroda. Tako se neonacisti spet zatekajo k nasilju, ki pa je zdaj spretno povito v svetlikajočo se folijo demokracije. A tako imenovana »demokratska« avstrijska javnost ob tem početju ali brezbrizno hodi mimo tega ali pa je zavestno gluha in tako le nekateri resnični demokrati javno podpirajo boj slovenske manjšine. Avstrijsko pisateljsko društvo v Celovcu se do danes še ni vidno postavilo za pisatelje — kolege slovenskega rodu ter tako molče podpirajo omalovažujočo tezo, da so dela slovenskih pisateljev na Koroškem le del folklore.

Kakor bi bilo seveda dosti bolj ugodno za razvoj naše manjšine na Koroškem, če bi imela tudi svojo močno gospodarsko osnovo (kot je to z avstrijsko manjšino na Južnem Tirolskem), pa je hkrati enako pomembno tudi to, da se na kulturnem in umetniškem področju razvije v smeri višjih dosežkov v sodobni umetnosti in znanosti. V zadnjem obdobju je na Koroškem znova prisotno vse več slovenskih imen (pisatelji, slikarji, raziskovalci), ki pomembno posegajo v sfere dosežkov večinskega naroda. Kakor je nemška raznarodovalna politika že v času stare Avstrije in še zlasti po plebiscitu zagospodarila nad manjšino v ekonomskem pogledu, tako želi sedanja neonacistična gonja dokončno opraviti še z najnovejšim slovenskim intelektualnim potencialom, kar pa seveda največkrat počno izredno prikrito (in celo v imenu »demokratske asimilacije!). Mlade izobražence po maturi z mamljivimi ponudbami zvablja proč od slovenskega življa ali pa jih postavljajo na taka službena mesta, kjer so absolutni gospodarji nemško misleči delodajalci. Zato mladim slovenskim intelektualcem ne kaže drugega, ko da se združujejo v lastno pisateljsko društvo in da si zasnujejo lastno znanstveno ustanovo. Vsekakor pa bi premišljeni neonacistični politiki prišlo zelo prav, da bi na slovensko gimnazijo v Celovcu prihajalo vse manj otrok in bi tako nekega dne še tako močna glava na narodovem telesu ostala brez dotoka sveže krvi.

Tako imenovano avstrijsko »demokratično« javnost je torej vse bolj strah duhovne in narodne osveščenosti, zlasti osveščenosti mlajše slovenske generacije, pa si na vse načine prizadeva, da bi tudi informativna sredstva za Slovence na Koroškem zadržala na ravni folklore, na primer radijske oddaje za Slovence, časnike, knjige, predvsem za mladino (na primer mladinsko revijo Mladi rod, ki ji daje le simbolično pomoč, hkrati pa so glasila za mladino v nemškem jeziku finančno, kadrovsko in organizacijsko privilegirana!), pa televizijske oddaje, ki skoroda sploh ne upoštevajo slovenskih gledalcev, hkrati pa si je ta ista »demokratična« javnost izbojevala na Južnem Tirolskem posebne oddaje za svojo manjšino. Seveda tudi premišljeno politično onemogoča postavitvev pretvornika, da bi Slovenci na Koroškem ne mogli gledati televizijskih oddaj iz matične domovine.

Kakor je bilo obdobje, ko smo preveč razpravljali z vodilnimi možmi večinskega naroda o problemih naše manjšine le na slavnostnih večerjih in novoletnih srečanjih, tako smo nekaj časa tudi preveč pestovali na primer literarne ustvarjalce na Slovenskem Koroškem in jih tako uspavali v iskanju višjega umetniškega izraza in tudi v boju za narodov obstanek. Šele zdaj, ko jih enakopravno obravnavamo kot sestavni del matične slovenske literature, smo tudi med Slovenci na Koroškem dobili obetajoča imena in vredna dela, saj se bodo slovenski umetniki in znanstveniki na Koroškem uveljavili le, če bodo po svojih kvalitetnih delih enakopravni ustvarjalcem večinskega naroda ali pa jih celo presejali. Res je, da govorita umetnost in znanost vsesplošni človeški in svetovni jezik, vendar mora biti jezik pritrjen na živo korenino, drugače je mrtev. Kakor je bil na primer Picasso umetnik vsega človeštva, vseh narodov sveta, je bil hkrati vendarle Španec, ki je s svojim imenom dolga leta povzročal glavobol fašističnemu diktatorju. Zato ni čudno, da je danes na Koroškem tudi majhnih nacističnih diktatorčkov strah vsakega večjega slovenskega imena, pa tako vse bolj odkrito krčijo pravice šolanja slovenskih otrok, da bi nekoga dne slovenska manjšina končno ostala brez svojih izobražencev, umetnikov, znanstvenikov in bi bila čez nekaj časa slovenska kultura le še folklorni okrasek večinskega naroda. In prav v tem je sedanjí trenutek na Koroškem še toliko globlji, kot se kaže ne samo nam, temveč vsej Evropi, v kateri se mora v dvajsetem stoletju še toliko manjšin boriti za svoje najbolj osnovne človeške pravice.

Za naravne pravice gre

Ciril
Zlobec

Pred leti smo kot eno od posebnih nalog slovenske kulture teoretično dovolj jasno, deloma tudi programsko akcijsko, opredelili njene obveznosti do celotnega slovenskega kulturnega prostora. Preden smo dodobra uspeli oceniti, v kolikšni meri smo ta svoj kulturni dolg do prostora izpolnili, ali ga vsaj ustvarjalno zastavili, nas temeljne življenjske razmere na tem prostoru kot posameznike in na-

rodno skupnost vse bolj vznemirjajo na novi ravni: nekdanja misel na celovitost slovenskega kulturnega prostora se vse bolj neizbežno sooča z novim